

Foto: Ivo Havlík

CELÉ ROTĚ...

MILAN SPERA

Říkal jsem ti, Romy, jak to se mnou neslavně začalo? I když se mi zdá, že si oba pamatujem kdeco na sebe navzájem, pro pořádek, jak říkával jedinečný pan profesor Cejp ve svých jedinečných hodinách mediavelistiky, pro pořádek povyprávím, do čeho se mi příliš ani nechce a co ty dávno znáš jako ostatně všechno.

Čtenář necht' si představí silně folklórní Kyjov v prvních letech po konci války. Do reálného gymnázia, okolo něhož sly krojované průvody o všech možných svátcích, slavnostech a hodech doprovodech, neměl folklor, jimiž bylo město přesyceno, žádný přístup, a ve III. A., kde nám už začínala latina, dominovala naprosto nefolklórní studentka Jarmila S., přírodní plavovláska k pohledání.

Já už byl ve IV. A., a taky jsem redigoval školní časopis, který jsem zaplňoval téměř celý jen svými elaboráty veršem i neveršem. V něm jsem přirozeně vzdával hold všem radostem studentského života a ovšem průhledně taky krásce k pohledání. Posmívali se mi všichni, jen jí to nedocházelo, nebo jí to bylo jedno. Asi úplně jedno jí to nebylo, nic nenamítala, když jsem se k ní v parku, jímž chodila domů nahoru na noblesní Újezd, jakoby náhodou přitočil, ani nezaprotestovala, když jsem ji políbil na ruku, na čelo a pak i na semknutá ústa, dokonce se mi taky zdálo, že to políbení lehce opětovala; po celý měsíc máj, *kdy kvete celý svět*, jak jsem si to říkal podle Sbohem a šátečku, byl jsem ve třináctém nebi. Už se vyrovnám Fruehaufovi, na kterého se holky jen lepily, ač o ně nestál, jak jsem si to mylně vykládal, netuše nic o prvním pravidle úspěšného balení holek; už se právě jemu víc než vyrovnám, Jarmila byla kus, jak jsme tehdy ještě neříkali.

Se štěstím, které mě potkalo, svěřil jsem se jak svému spolužáku Janu Sch. (usmíval se, šťastný s Helenkou z III. B., měl ji za inkarnaci antické jmenovkyně, o níž se bojovalo u Tróje), tak taky své mamince. Byla s mou láskou, o níž si myslela stejně jako já, že je první, docela srozumitelná. Můj otec, okresní šéf šerifů – při návštěvě pana prezidenta B. v Kyjově šel mu náměstím po boku! – znal se služebně s Jarmilíným otcem, okresním soudcem; ten má jistě své dítě pod palcem. Maminka byla v klidu. Když nechci na kněžský stav, budiž. Hlavně že to není *nějaká taková*.

Byl jsem ve třináctém nebi. Na pověrách a nešťastných číslech něco asi je. Hned prvního dne měsíce června, v pátek, podle Pujmanové měsíce krásnějšího než celý červený máj, zahlédl jsem, jak, a hlavně jak se Jarmila S. v parku líbá se spolužákem a fotbalistou B. z IV. B. To nebylo něžné, jemné, jen letmé líbání jako se mnou, ale vášnivou brutální nakládání se zdánlivě křehkým stvořením, s éterickou vílou z úhledné vily na Újezdě.

Byl jsem nešťastný ne *jako šafářův dvoreček*, jak by řekla půvabná a mrštná helbrechtná mrcha, naše sousedka mnohem později v Lomnici na Vysočině, byl jsem nešťastný jako voják ze Zpěvu staré Francie, který měl rád krásnou plavovlásku, jenže nebyl sám

a na louce zelené zabil svého kapitána, neboť se holedbal, že prsten od ní má. Nemám v oblíbě zbraně, ani vzduchovky; nikdy jsem se netrefil ani na okraj terče a ani mi nenapadlo, že bych měl *na louce zelené zabít kapitána* (tak se říká hlavounovi fotbalové jedenáctky?), kopálistu B. A nehrozilo mi, že budu do tří dnů na úsvitu zastřelen a že mám prosit kamarády, aby nic neříkali mámě.

Mamince jsem neřekl nic, jen jsem se už o Jarmile nezmiňoval a ona se domyslela, aniž si dělala iluzi, že přece jen najdu štěstí v sutaně. Zato ještě celý raněný jsem sedl, napsal, podepsal Aramis (ten třetí z Dumasových mušketýrů mně byl blízký, měl to být abbé jako já, podle mamčiná přání kněz) a ve školním časáku jsem zveřejnil zcela debilní článek *Varujte se, chraňte se, straňte se plavovlásek*.

Nevyvaroval jsem nikoho, ani a především sebe. Jen jsem se totálně zesměšnil. Vědělo se, že se chci podobat tomu mušketýrskému tichošlápkovi, už to bylo k smíchu. Stokrát jsem různým blončkám v životě pak neodolal a třikrát jsem se dokonce postupně v intervalu patnácti nebo deseti let třem chytrým plavovláskám dokonce nerozumně vzdal, aniž si ublížil.

Kopálistovi byl problém blond, kaštan nebo rudovláska fuk a Jarmily se brzy nabažil. Teprv opuštěné Jarmile došlo, co nikoli kterési politické straně, jaká to hlava pozdější pan ing. je; ta strana ho učinila dokonce na pár měsíců ministrem a pak i ona zmizela v propadlišti dějin.

Už jsem si užíval prvních fakultních prázdnin, zdolav v předčasném termínu všechny zkoušky, když u nás Jarmila zazvonila, představila se mamince, že jde za mnou na rozumy, má před maturitou. Maminka na mne zavolala, že mám návštěvu, Jarmila do mého podkroví vklouzla a vklouzla taky na gauč, na němž jsem se válel, totiž si četl, a rukou vklouzla do mých tepláků. Druhou rukou mi vzala Vančuru z rukou, zahodila ho a *skokem jsme byli třicet mil*. Byla jsem blbá, řekla, a do večera mi předvedla, čemu se naučila od fotbalisty B. A možná nejenom od něho.

Vzápětí úspěšně složila úřední zkoušku dospělosti. Maturitní komise nebyla a byla slepá, přesně jako oblečená, a přesto neoblečená holka u Boženy Němcové. Jarmila se jí líbila, a to vyvážilo její poněkud mlhavý výkon. I byly to krásné prázdniny. Domů k nám nemohla, neměla už nepodezřelou záminku. Domů do vily na Újezdě teprve ne, a tak jsme si dopřávali sexuálních radostí správného léta v různobarevně melírované úchvatné kyjovské kopcovité krajině, snímky, z nichž po řadě desetiletí započala vítězná cesta O. ve fotosoutěžích; první cenu za snímky z Kyjovska získala v Terstu.

Post coitum animal triste, ano, zaobcujem si a padne na nás smutek. Na mne navíc padlo rozčarování: kde je ta éterická, těžko dostupná bytost, co se mi tu teď podstrkuje? Co si Jarmila od svého návratu ke mně slibovala? Pomstu fotbalistovi? Nebo chtěla být paní doktorovou, a proto se mne ptala, co ze mne bude po

promoci? Anebo si přála děti, neboť *herci, básníci a blázni* stejně jako *hosté z Františkových Lázní maj děti*, jak to slyšela i ona od Jana Wericha? Aniž věděla, co je to poezie, měla mě nejen za blázna, ale i za básníka, přelétla občas školní časopis. Všichni máme vesměs klamně cíle, to pochopení našeho údělu byl asi jediný zisk z Jarmilina letního návratu ke mně.

Jak žila dál? V Kyjově? Nebo se pokusila studovat? Nedávala o sobě vědět. Nepátral jsem.

Dost let na to slavil Kyjov výročí vzniku svého gymnázia. Bylo to v roce pražského jara a z průvodu absolventů podle ročníků se ozývalo kupodivu volání *ať žije Antonín Novotný, ale profesor, ne prezident*. Byl to nonšalantní profesor tělocviku a angličtiny. Až toho kyjovského pražského jara jsem Jarku (tak se v Kyjově Jarmilám, Jaroslavám a Jaromírám říkalo) zas uviděl. Už byla vdaná, měla dvě děti, pořád přitažlivá a ochotná si to se mnou zas jednou rozdat. Vyjeli jsme daleko od oslav gymplu.

Už mi to nešlo. Už se mi na ni nepostavil. Už byla v mé soukromé Walhale.

Během periodických setkání absolventů jsem o Jarce už nikdy neslyšel, taky se po ní neptal. Sotva bych si kyjovskou sexuální iniciaci vybavil dřív než ve stáří, které se chtě nechtě opírá o mládí jako o hůl, díky níž jakžtakž chodí, a asi bych pěkně dlouho na plavovlasou Jarmilu ani nepomyslel, o nebytí útrapné povinnosti pěti týdnů vojenského cvičení pod Tatrami. Po pár dnech jsme tam měli otravného kopání zákopů, pochodování s plnou polní a jiné buzerace plné zuby a napadlo nás dát dohromady *kulturní úderku*. Tři z nás si vzali na vojnu harmoniku, saxík a kytaru, všichni jsme měli za to, že přece umíme zpívat a já konferovat.

Zástupci velitele pro věci politické jsme se zalíbili; namluvili jsme mu, že naše vystoupení nutně zapůsobí pozitivně na náladu v naší jednotce záložáků, a tím zvýší i její bojeschopnost na obranu míru a socialistického tábora. Nejenom nám povolil vystupovat, ale ještě si šplhl kdesi výš, i dostali jsme rozkazem oblažovat další útvary v širokém okolí. Někde cvičili spojári, někde dělostřelci, jinde zas dělostřelci protiletadloví, ještě jinde ženijní rota nebo pluk, už nevím, všude jsme hráli a z plných plic zpívali; pamatuji se, jak jsme si říkali, že bychom zbohatli, dát nepřítelským tajným službám plánek superutajovaného rozmístění vojenských útvarů pod Tatrami. A zpívali jsme s chutí – v naší úderce byl pohotový písničkář – zpívali jsme ženistům, že se nechtě ožení, nedaj-li si pozor, obojím dělostřelcům, že holky si z nich vystřelí, ale ovšem jsme zpívali taky „přes spaleniště / přes krvavé řeky“.

Ale hlavně jsme zpívali a největší úspěch měli s polkou, ve které se Jarmila „celé rotě líbila“. Jarmil jsem potkal v životě několik; o nich až jindy. Při té polce mi vždycky jako z udělání vytanula ta první Jarmila; ta moje (?) bezmála první holka.

O cestě Brožíkova obrazu na pražskou radnici

MIRKO RADUŠEVIĆ

Riegerovo svolání

dále uvádí: „Obraz mocně jímá každou mysl českou, neboť zobrazuje úchvatně moment velevýznamný, jenž stal se zárodkem velkých dějů v národě našem, dějů, kteréž jakkoli spojené s mnohou záhubou životů a statkův, vzpružily mocně národnost naši; on představuje nám Čecha, jehož jméno nad jiné proslulo v dějinách člověčenstva, muže, jehož šlechetné úmysly ani odpůrci jeho snah nepopírají, muže, jenž byl za své doby nejhorlivějším obráncem práv svého národu a zákonárcem jeho jazyka.“

Provolání sice vyšlo až 27. prosince, ale z textu je patrné, že Rieger jej formuloval a psal právě na Štědrý večer u vánočního stromku. Byl natolik zaujat myšlenkou získání obrazu, že vše šlo stranou: „Slavíme dnes Štědrý večer, kde každý svých milých hledíme štědře obdarovat dárky, nám Čechům je zajiště náš národ nad jiné milý.“

Podle dobového tisku obchodník Sedelmeyer za obraz požadoval 60 tisíc zlatých. Pro zakoupení mluvila ale skutečnost, že samotný malíř Brožík prohlásil, že obraz by měl zůstat v Čechách a sám nabídl na koupi deset tisíc zlatých. Na jednání byl zvolen užší výbor za předsednictví starosty Černého a jeho členem byl také poslanec Rieger.

Po zveřejnění Riegerova prohlášení začaly od Čechů proudit peněžní dary a velký význam sehrála současně výstava obrazu na Staroměstské radnici. Celý výtěžek ze vstupného směřoval do sbírkového fondu. Inzerát lze zhlédnout v lednovém vydání Národních listů od pořadajícího časopisu Ruch, kde se píše, že pořadatelé doufají, že Češi „v oceňování tohoto velkolepého díla svého rodáka zajisté nezůstanou za Němci a Francouzi“.

Za účelem sbírky se prodávaly také reprodukcce obrazu, z nichž některé byly i s Brožíkovým podpisem. Výstava za vstupné 30 krejcarů byla hojně navštěvována, včetně možnosti večerní prohlídky při umělém elektrickém osvětlení. Spisovatel Petr Hořejš v Toulkách českou minulostí takto popsal výstavu: „Ti, kteří z radnice vycházeli, měli vážné tváře. Někdo řekl, že byl z toho jak u vyjevení, jiný prohlásil, že se mu z toho hlava zatočila. Další tvrdili, že se na to musejí podívat několikrát, aby si všimli všech detailů… Dav stál před obrazem a mlčel, a takhle to vypadalo denně.“

Díky nadšení Čechů pro obraz a veškerému úsilí se nakonec podařilo Brožíkův obraz „Jan Hus před sněmem kostnickým“ českou veřejností zakoupit. Češi dali dohromady 40 000 zlatých, dalších 6000 se zajistilo finanční transakcí.

Obraz byl v roce 1884 umístěn na Staroměstské radnici, v zasedacím sále, který se dnes nazývá Brožíkův.

(Autor se narodil v Srbsku, vystudoval v Praze, je redaktorem týdeníku ČESKÝ ZÁPAS)

V roce 1883 na Štědrý den v pondělí 24. prosince v devět hodin ráno se sešla pražská městská rada, aby rokovala o možnosti zakoupení obrazu Jan Hus před sněmem kostnickým od Václava Brožíka. Obraz vyvolal značný zájem české veřejnosti. Velkolepé dílo bylo právě vystaveno v Praze a stalo se mimořádnou kulturní a národní událostí na sklonku roku 1883, s nadšením o něm psal veškerý tehdejší tisk. Uchvátil nejen svojí mohutností, kdy šířkou přesahuje sedm metrů a výškou až pět metrů. Mimochodem obraz váží 400 kg.

Češi jakoby dlouho něco takového očekávali, když předtím byl Jan Hus obdivován a ztvárňován především německými umělci (například malířem Karlem Friedrichem Lessingem). Atmosféru doby a úžas z obrazu zachycuje ve svém životopise dcera poslance Riegera Marie Červinková-Riegrová: „Je to něco velkolepého, úchvatného, plakala jsem při pohledu naň.“

Dále citujeme současný posudek kunsthistoričky a znalkyně Brožíkova díla PhDr. Naděždy Blažíčkové-Horové: „Působivost předložené mnohafigurální kompozice, kterou Brožík namaloval smělým a širokým tahem štětce, spočívá v malířově schopnosti charakterizovat tváře. Asketická tvář mistra Jana Husa s výrazem pevného odhodlání hlásat pravdu je strhující. Stejně podmanivá je i rembrandtovsky temnosvitná barevnost výjevu.“ Takový je až obdivný závěr i po tolika letech.

Brožík tvořil v cizině,

kde také jeho Husův obraz vznikl, a naprostou samozřejmostí bylo, že v cizině obraz také zůstane. V Praze se představil jen na výstavě. Proto městská rada neváhala obětovat sváteční vánoční čas k rychlému rozhodování o koupi obrazu, který všechny tolik uchvátíl.

Nejednalo se pouze o uměleckou hodnotu díla, ponořme se do ducha té doby, konce devatenáctého století u nás. Docházelo ke glorifikaci husitství z úst politiků, novinářů s přispěním právě umělců, kteří jako by zaspali dobu za německými, kteří již dříve obdivovali Husa pro ducha „liberté“, a tak stejně nyní Češi.

Osobností byla celá plejáda – Alois Jirásek, Václav Beneš Třebízský, Svatopluk Čech, Eliška Krásnohorská, Jaroslav Vrchlický, Mikoláš Aleš. Husitství se také stalo určitým základem ideologie tehdejších politických stran, když vynecháme klerikálně a konzervativně orientované strany. A to se protáhlo z konce devatenáctého do začátku dvacátého století.

Hrozilo však, že Brožíkovo dílo

skončí v rukou jeho tchána a dále neznámo kde, neboť Brožíkův tchán Charles Sedelmeyer byl zdatným obchodníkem s uměním. Zatímco Brožík se věnoval malování, svým profesorským povinnostem na Akademii a přejížděním mezi Prahou a Paříží, tak

MARIE VESELÁ

Souznění

Všude, kde budeš,
bude má duše celá,
všude, kde budu,
budeš ty a má touha
co v sadě zahořela,
čas přeletěl jak oblak bílý,
koruny stromů,
obtěžené plody
se k sobě naklonily.
Tak málo dní
a přece
tolik bohatství
co si s sebou nesu.

Pokoj č. 5.

Když člověka
dusí žal,
hned okno otevírá,
aby duše vzlétla,
holubice bílá,
malá svíčka,
plamínek
mírný hýčká,
Tvé řasy
se už nezachvějí,
nokturno doznívá
v šepotu houslí,
to jitřenka,
odcházejíc,
kouzlí pro Tebe
mé addagio.

Perla

Říká se,
že ta bílá slza
smutek nosí,
nevěřím,
i radost pláče
perly rosy,
nebo ráno
tráva smutní
když noc
odchází,

protože se
nedočkala.

Labutí píseň

I dnes,
když pošetě
svíce zahořela,
jak lilie
bílá
se skvěla celá,
když nadechl se
plamen.
To, co žilo
jako píseň labutí
do hlubin
nezapadne jako
kámen,
v modlitbě
k tobě
není slovo
amen.

Meruňkový sad

Zahrada meruňek
nad Dyjí,
budí se k jaru,
stromy mají už
růžová,
nedočkavá
ústa,
chodníček k brance
zarůstá
a ty
spíš na pahorku
v Polabí.
Korunami stromů
občas
chvěje vítr,
občas
i trávu pohladí.
Po nebi táhnou
bílé labutě,
labutě bílé
z Polabí.

Noční déšť

Nenápadně přišel,
tak dlouho očekáván,
konejšivý,
z boží ruky,
šumí si jistě,
i v naší zahradě,
smývá prach,
sbírá vůně
v čínských pivoňkách,
za naší lásku

aby ji podepsali i katolíci. Proto v prohlášení připomenul také stinné stránky husitských válek a uvedl: „Husa si pro jeho charakter a úlohu při rozvoji národa mohou vážit i ti, kteří mají výhrady k jeho učení.“

Žádal všechny Čechy, aby nedopustili, aby Brožíkovo „eminentně české dílo, které je pravou oslavou českého umění“, zmizelo v cizině. V Národních listech z 27. prosince 1883 čteme: „Čest národa našeho žádá, aby co je dílem naším, bylo také uznáno zásluhou naší.“

tam hoří vytrvale
svícný juky.

Na Karlově mostě

Voda běží a běží,
věrný rytíř Bruncvík
hlídá, co řeka zamýšlí,
když spěchá pod
zasmušilým Vyšehradem,
chvějí se srdce,
co zbude z českého
odkazu, zda lhostejnost
nechá rodnou zemi ladem,
cizím rukám napospas.

Sýkorky

Myslela jsem si,
že smutek nemá břehy,
až dnes, kdy na můj
balkon zabloudily
sýkorky
a byly dvě,
byl to pozdrav,
to léto
bylo dojemné,
bývalo nadějí
každé ráno
mé a tvé,
přiletěla jedna
a za ní druhá
jakoby
vázala je
pevná stuha.

Kosatce

Tvé kosatce
modře tasily
své kordy,
tvé kosatce
držely plot
a po čase
kříž mezi hroby.
Maminko drahá,
ta modř dodnes
rovnat se
nebí zdráhá.

Matce

Mívalas
něžný úsměv
na své tváři
a přece i dotek
smutku,

jak světilce
s tichou svatozáří,
když zbloudilý
paprsek
si v tvých vlasech
ustele,
tak podobná
jsi byla
madoně ve starém
kostele.

Pecka z meruňky

Jako srdce,
obalené v tvrdé slupce,
skrývá měkké
jadérko,
chtěla jsem dát
do tvé dlaně
to malé, tvrdé
pouzderko.
Pro všechna tajemství
mi naše zahrada
dala záruky,
v tom malém kódu
vešla by
se ti do ruky.
Je to šifrovaný
vzkaz,
nenechej
mne tu dlouho
mukám
napospas.

Velký pátek

Než přišlo jitro
a prozřely blatouchy
v orosené louce,
umyla sis
čistý obličej,
bylas bez hříchů,
já to vím,
ale byl to
svatý obyčej,
i svítání ses
poklonila
jako bohu,
když paprsky
se probíraly
zahradami
a já,
co teď mohu,
jenom šeptat,
jak jsi byla
krásná-mami.

Literatura • Umění • Kultura

Tygr dívce peklo dělat nemusí

IVO FENCL

Máte doma v kleci hodně velkého tygra? Pak zažíváte tomu přiměřené peklo.

Máte jen obyčejného kocoura? Tak není peklo natolik výrazné. V knize *Malý tygr, malé peklo* nejde o Indii, Bengálsko nebo tygry a hrdinou je spíš černý panter, chci říct černý kocour. Jmenuje se Pluto. - Má rád svou paní a sleduje ji až na konec obrovské zahrady, kam si dotyčná chodí pošetile čist povídky ke staré, roubené studni, v jejímž chřtánu se - bohužel, a to ona neví - občas cosi jaksi pavoukovitě pohne. A pak jednou přijde bouřka a v noci... Zkrátka a dobře, přijde víc než předpeklí.

Už v dětství mě zarazilo, že se kočky nakonec ztrácejí. Nevím, jak je to dnes, ale tenkrát se většina koček, které jsme kdy měli, nakonec vypařila. Znamená to: nikdy jsem neviděl mrtvolu. A napadlo mě, že unikají umřít do jiné dimenze.

Podobná myšlenka je ošetřena právě knihou *Malý tygr, malé peklo* a vine se k ní už jenom myšlenka druhá. Co by se stalo, kdybychom na ten kočičí trik se schovávačkou přišli? My, lidé. Co by se přihodilo? Rozutíkali bychom se - postupně - do druhého světa za svými domněle zesnulými kočkami, těmito malými tygry?

A co bychom tam v té zóně spatřili? I plameny pekelné? Já tomu nevěřím!

Malé peklo je už tento svět a občas a pro někoho je bohužel i peklem větším, takže tady máte i důvod, proč se posbírat a vzít roha.

Jenže kočkám, těmto malým tygrům ze zahrad, by se to nakonec či už na začátku nemuselo líbit. Nechtěly by nás tam a kleply by nás pazourami přes prsty. Kdo ví. A v knize se konkrétněji píše (citace): Sotva se vyhoupl na nejvyšší větev, jako naschvál se rozpršelo.

Kapky se sypaly stále hustěji, až se rozpršelo přímo apokalypticky.

Na veškerý kraj padla tma. Zataženo. A Pluto? Spustil se do hlubin zahrady a prchal se skryt do domu. Hřmění nepatřilo k zvu-

kům, které ho uklidňovaly. Ani Alietu rachot do zahrady nikdy netáhl a vzadu nebyla ještě ani jednou po soumraku. Neodvážila by se v tu dobu přijít do blízkosti studny, té samé, ke které ráda chodila za dne.

Přesto měl její strach za přítelkyni zvědavost. Tak se rozhodla, že se ke studni vypraví, ale v tom okamžiku se varovná bouřka rozzuřila s totální silou. Odbilo deset a zběsilý západní víchr se zuřivě opřel do černé i červené střechy a osamocených domů. Rozvířené proudy vody bušily do okapových žlabů. Rachocení hromů a křivolaké stopy blesků. Nad opuštěnou zahradou se šilenou rychlostí hnaly cáry mraků a bledý měsíc chvilemi osvětloval mokré kameny na roubení studny. Jak se tam dovnitř a dolů hrnula lačná voda, cosi se hnulo. A ne žabák. Ten odsud dávno vyšplhal a poučil oči zpátky a zbystřil pohyb tam ve studni, která mu ani zdaleka nepatřila. I měsíc viděl do ústí té pekelné šachty a na chvíli ozářil cosi dole a žabák se vymrštil a skokem se přenesl přes půl vesmíru a zabořil se do trávy. Uprostřed bouře se dno studny probudilo k životu...

ALIETA DÍVKOU V ČERNÉM

Putovala tou dobou napříč zahradou a svírala v pravé z dlani baterku. Levicí si přidržovala na hlavě kapuci dlouhého černého pláště.

Natáhla ho sotva před minutou, když takřka přestalo pršet, ale vítr neustále hnal od západu mraky a spolu s drobným deštěm nové a nové jejich cáry. Bouřka ještě neskončila, naopak.

Po chvíli Alieta baterku strčila do kapsy. Měsíc osvětloval zahradu takřka pořád a vypadala v jeho zářii jinak než ve dne. Nezvykle nově, podivuhodně a zvláštěně, a když došla ke kraji hustého houští, musela se zastavit. Svítila na ručičky hodinek. 10.20. Pak se ponořila do neudržované džungle.

Pěkná to noční procházka. Ale byla i absurdní. Tím, že se Alie-

ta rozhodla pomyslnou partii dohrát do konce. „V 10.30 budu u studny,“ umínila si a snažila se udržet na úzké stezce.

Znovu rozsvítila a opatrně prolézala tímto světem děsu a vnika-la hloub a hloub do své zahrady. Vítr se jí neopíral do tváře, zato však rozkýval koruny nad ní a posílal dolů spršky.

Stromy rostly tak hustě, že si začala připadat jako v přišerném pohádkovém lese. Zničehonic došla ke studni.

Víchr tu nacházel víc prostoru. Motal se okolo jícnu v nevysvět-litelné spirále a šípky se zmítaly uprostřed šustícího kruhu prasta-rého listí. Pařáty smuteční vrby se prohýbaly. Na keři spatřila květy. Přestalo pršet.

Přestalo pršet, ale toho si všimla jen díky tomu, že jí ledový vítr strhl z čela kápi.

Poprvé uviděla reje listí a trávy a studnu v září měsíce a prvně to pozorovala v bouři.

Z právě vydané knihy **Malý tygr, malé peklo**. Vydal: Miloslav Krist - *ARTKRIST*, Plzeň 2025, ISBN 978-80-88357-62-9. Mottem je věta z románu Jana Potockého Rukopis nalezený v Zaragoze. - „Ne že by se tato má kniha Rukopisu nalezenému v Zaragoze podobala, ale vzdáleně v poslední části možná i ano,“ říká autor.

- - -

Ivo Fencl (*1964), člen Unie českých spisovatelů a kmenový autor LUKu, letos vydal dvě knihy: ***Jednou kousnutý, dvojnásob plachý*** a ***Malý tygr, malé peklo***. Vloni mu vyšel autobiografický román ***Sabrina Horáčková zemřela a žije v Berouně***.

Z mnoha povolání měl nejraději práci u vlakové pošty. Píše pro *Krajské listy* a *Neviditelného psa*, kde už má 1200 příspěvků. Ke zveřejnění připravuje přepracovanou verzi svých titulů ***Styky s Joríkou*** a ***V nitru Kamerunu***.

NĚKOLIK PODNĚTŮ PRO ŽIVOT

CAITLIN JOHNSTONEOVÁ

Věnujte pozornost sdělovacím prostředkům *dnešního hlavního proudu*, ale jen natolik, abyste si byli vědomi toho, co si podle těch parchantů máte myslet. Západní tisk jsou propagandistické služby řízené plutokraty pro kapitalistické impérium centralizované Spojenými státy a podle toho formulují své výstupy. Nevěřte jim.

Uvědomujte si (internetové) tzv. *echo chambers* (virtuální místnosti, jež svým obsahem posilují vaši víru a názor, ale jsou jednostranně až sektářsky zaměřené a dogmaticky uzavřené; *pozn. překl.*), jež vyvolávají potvrzující zkreslení, a buďte natolik pokorní, abyste pochopili, že vás tyto věci ovlivňují. Ujistěte se, že získáváte informace z různých zdrojů, včetně těch, se kterými ideologicky nesouhlasíte. Je snadné odbočit do chybných perspektiv, pokud nemáte žádnou jinou zpětnou vazbu, která by vás držela na uzdě.

Ignorujte představy naší společnosti o tom, jak vypadá ideální nebo úspěšný život. Toto je nemocná civilizace, jejíž šilenství nás všechny žene do dystopie a katastrofy. Vydejte se vlastní cestou a nastavte si vlastní měřítka pro to, jak by vypadal dobrý a hodnotný život.

Praktikujte všude vnímání krásy. Všechno má krásu, dokonce i ty nejošklivější věci, které si dokážete představit. Pokud nevidíte krásu v tom, co v daném okamžiku vnímáte, selhání je v oku pozorovatele. Krása je jen zážitek z toho, že jste skutečně něco viděli.

Vnímejte své pocity naplno a odvážně, až do konce. Pokud jste zapomněli plakat, znovu se to uče. Nepotlačujte své pocity, ale nedělejte z nich ani problém někoho jiného. Pocity jsou od toho, aby byly pociťovány. Toť vše.

Postavte se svým vnitřním démonům a uzdravte je. Nikomu jinému jimi neubližujte. Máte-li děti, udělejte z toho prioritu nejnaléhavějšího řádu, protože pokud to neuděláte, přenesete na ně svou zraněnost. Nemůžete uzdravit vše, co je na světě špatné, ale můžete uzdravit vše, co je špatné ve vás.

Upřednostňujte lásku přede vším v životě. Nikdo nikdy nešel do hrobu s přáním, aby byl miloval méně, nebo aby svou kariéru či ambice nadřadil nad své děti či partnera. Milujte vše, co ve vás je; nic nezadržujte. Ztráta je ve smrtelném životě nevyhnutelná, ale stejně je to láska, protože je to jediná věc, díky které za to smrtelné vtělení vůbec stojí.

Naučte se milovat sami sebe. To vypadá, jako když do všeho, co se ve vás objeví, vnesete váš-nivé, bezpodmínečné ANO - do všech vašich myšlenek, pocitů, vjemů atd., i do těch, které se vám zrovna moc nelíbí. Pokud proti tomu cítíte odpor, vnesťe do toho odporu ANO. Udržujte ANO ve všech odporech, dokud se k tomu nepropracujete. I ostatní můžete milovat jen do té míry, do jaké milujete sami sebe.

Nehledejte žádnou loajalitu ke kolektivním bludům své rodiny, svého společenského kruhu nebo své kultury. Pokud víte, že se v něčem mýlí nebo jsou směšní, není důvod to chránit nebo se cho-vat, jako by to bylo legitimní. Osvobodte se od psychologických okovů konformismu. Život je na takové sracky příliš krátký.

Otevřete se nové hudbě, filmům a umění a zvyšte svou schopnost oceňovat a užívat si kulturu mimo svou komfortní zónu. Když se naučíte, jak si více věcí vážit, zpřijemníte si život.

Buďte nároční na to, co do svého těla vkládáte. Systém výroby a distribuce potravin, který se řídí výhradně honbou za ziskem, nebude mít na srdci v možnostech, které vám nabízí, vaše zdravotní zájmy.

Buďte laskaví k lidem, kteří bojují s neurózami, ale snažte se ze všech sil osvobodit od svých vlastních. Určité segmenty naší společnosti už až příliš glorifikují psychickou dysfunkci a až příliš povzbuzují naučenou bezmoc a nezodpovědnost. Buďte zralým dospělým a uzdravte vše, co jste schopni uzdravit, a pro vše ostatní se snažte najít adaptace a strategie, jak vyjít.

Pěstujte klidnou mysl. Cítíte-li se k tomu povolání, usilujte o duchovní osvěcení. Je zcela dosaži-telné a snadno dostupné.

Udělejte co nejvíc pro to, aby byl svět lepším místem, a buďte spokojeni se svým úsilím bez ohle-du na to, zda bude či nebude úspěšné. Nikdy nebudete schopni zachránit svět sami, bez ohledu na to, co dokážete; jediné, co dokážete, je, že vynaložíte úsilí jednoho člověka. Smiřte se s tím.

NA ZÁMKU ZACHARIÁŠE Z HRADCE v Telči je až do konce roku otevřena rozsá-hlá výstava díla Jana Zrzavého. Vůbec poprvé je vystaven obraz Portrét slečny Tyd-litátové z roku 1928. PhDr. Jana Orlíková o něm napsala: „*V průběhu dvacátých let vytvářel Jan Zrzavý řadu portrétů, zřejmě většinou na objednávku. Přes to – a je to pro Zrzavého příznačné – to nepřijal jako nějakou mechanickou úlohu. Ty portréty byly malovány tužkou na plátně a můžeme je směle prohlásit za malby.*“ **(ivo)**

(Autorka je nezávislou novinářkou v australském Melbourne. Přeložil Vladimír Sedláček)

Literatura • Umění • Kultura

NAD BÁSNĚMI ANNY BRIKCIUSOVÉ A TAŠO ANDLEJKOVSKÉHO A ROMÁNEM LUBOMÍRA MACHÁČKA

FRANTIŠEK UHER

SRŠÍCÍ GEJZÍR INSPIRACE

Jenom ojediněle se čtenářům dostává možnosti otevřít básnickou sbírku, která tvoří suverénní a kompletní výpověď, sotva ji odložíme po prvním přečtení. Neboť poezie mluví k těm, kteří chtějí a umějí naslouchat. Skutečná poezie nepředstírá, nekamufluje. Dochází k nepřesvědčivým manifestacím, prokazujícím rozpačitější tvůrčí jistotu, suplovanou kopřivnatými úvozy osobních zaklínění či nevhodně nastavenými siláckými postoji, našimi babičkami označovanými za pro mládež nevhodné. Poezie zahlcená přívalem hluchých slov a jalových metafor obtížně zdolává vlastní obzory.

Půjčme si v knihovně deset čerstvě narozených sbírek... Nemusíme být naladěni na naprosto stejnou strunu jako básník či básnička (jsou v převaze), občas najdeme ve sbírce jen několik přesvědčivých básní. Poděkujeme i za ně. Pouze ojediněle sáhneme po poezii, která plachtí vysoko nad hladinu současné tvorby. (Připusíme: Některá kvalitní sbírka se nám může vyhýbat.)

Výrazným vyklíčníkem však označme sbírku Anny Brikciusové PŘED VZLÉTUTÍM (nakl. Bor, 2025, 88 str.). Již dostatečně známá básnička, konzervativní s nesporným uměleckým rozhledem, tvoří s bratrem uznávané violoncelové Duo Brikcius. Toť prosté konstatování. Žije převážně ve stínu Eiffelovy věže, zajisté zná Domengeota, Lasse, Peuchmaurda, de Souzu, nepochybně i další výrazné tvůrčí individuality, jejichž tvorba k nám v ozvěně zatím nedospěla.

Brikciusová se pobývá a účelně orientuje ve stejném kolejišti, nejede však po stejné koleji, její poezie je originální, osobitě imaginární a utilitární zároveň, obratně překračuje básnické prahy. K jejím přednostem náleží úspornost a preciznost, využívání předností poskytovaných českým jazykem. Klesá si náročnou trasu úsporností břitkých postřehů, jedním dvěma slovy dokáže nahradit rozvinutou větu, vtisknout lyrický podtón abstraktní metafoře.

Každá báseň je hlídkou na rozcestí. Oslovují, vedou k zamyšlení, k domýšlení autorčiných přesně cizelovaných sdělení. Slovní hříčky se proměňují v jiskřivé hvězdičky, někdy až lehce kontroverzní, působí přesto hrst. Motivy jsou symbolickými věcmi, přelétávajícími z květu na květ. Citujeme //přesahuje podobně//nebezpečně bláznovství//. Je to jásavé bláznovství, kypící životními půvaby, ani strastím neukazuje záda, také šrámkovsky střížené bláznovství má v české literatuře bohaté kořeny. Stává se darem i východiskem. V kročím //do jiných světů//představivost na uzdě//. A citujeme ještě, že //hledá/všude//. Taková je poezie Anny Brikciusové. Až se zdá, sice ještě nachází, ale již dobře zná koutek zátiší, z něhož potěší potěšit, ale třeba zarmoucená, nezarmoutí. Disponuje darem nacházet, kde toho zdánlivě moc není. Třeba jen pár slov s váhou kovadliny, od níž odlétávají žhavé jiskry.

Anna Brikciusová nám nenabízí (řečeno s Vančurou) snědý chléb. Nepochybně dovedně experimentuje, všechno neotřelé je nesmělým závanem experimentu, přesto však důvěrně oslovuje. Její chléb je také o dvou kůrkách, ale čerstvý. Sbíрка Anny Brikciusové představuje skutečně sršící gejzír inspirace. Některé jiskry mohou až pálit. Svět literární teorie bývá značně úzkoprsý. Také literární teoretici bývají úzkoprsí a ne vždycky přijímají s otevřenou náručí poetiku, která narušuje poklidnou atmosféru. To sbírce na čtivosti neubírá. Je čtivá a podnětná, vzletlá a letí. Jako čtenáři jen můžeme volat po dalším mezipřistání. Již předcházejícími sbírkami naznačila mimořádný talent, nerozpakuje se kriticky nahlédnout pod ne jednu pokličku (církve) a má všechny předpoklady stanout mezi těmi, kteří jsou schopni přispět české poezii k lepšímu přísti.

ÚTĚSNÝ UZEL TICHÁ

Použijme průměr. Vidáme rozlehlé pláně, přinášejí velice málo užítu, v jejich blízkosti však nacházíme podstatně menší plochy, skýtající podstatně bohatší sklizeň. Trochu paradoxně to platí o básnické sbírce Tašo Andlejkovského HOLINA (Torst, 2025, 30 str.)

Ačkoli básníkův záměr při stanovení názvu není nerozluštělný, jeho holá slova jsou opředena jiskřivou pavučinou. Nelze v nich pátrat po zlatých zrnkách, tvoří celistvý valoun. Vykrytalizoval ze stejného pramene jako přecházející sbírky Spálov (2007), Mirny (2010) a obsáhlejší Nid (2019). Charakteristickým prvkem je úspornost, s jakou maluje svá básnická plátna – třeba pouze několika malebnými slovy. Přesto budí zdání, že mají pevný rám. Čtenář se prodírá jeho poezií jako intarzií zobrazující zarostlou pevninu. Nikoli bezbřehou, nikoli neprostupnou, trvale platnou strohou účelností. Takové poezii není rozevlátá halasnost vlastní.

V některých současných sbírkách tvůrce čtenáře přímo zahlcují překypující kaší básní s nesrozumitelně komplikovanými metaforami a jalovými tlachy navršenými jako hlušina, v pozadí vězí pouze srozumitelné vzduchoprázdno. Ve sbírce Holina přichází básník s bohatstvím vzkazů, které myšlenkovou bohatostí vydají za obsáhlý román. Poslední báseň (bez názvu, označená inspirativně používaným označením xxx) je skutečně způsobila podnětně uzavírat sbírku. Předpokládá ovšem jistou čtenářskou zralost, schopnost vstřebávat nevyslovené, pouze tichem naznačené, a přece naplňující a trvale pulsující. Jako kdyby platilo, že ve dvou se to lépe táhne, básník a čtenář jedno jsou.

Každá báseň (někdy až minibáseň) je vzduchodí, která plachtí kdesi vysoko, stále zřetelná, a přesto téměř nedosažitelná. Téměř... Protože verš //jdu pořád blíž// je prizmatem trvalé platnosti. Příznačným, snad až přízračným, stává se verš //proto výkřik nevypáčíš//. Vskutku, Andjelkovského poezie nehalasí, přesto je od první sbírky jakousi nápadnou stálí na obloze české poezie, odlesk její záře nekalí zatoulaná mračna. Jara zůstávají jary, zimy zimami, hory horami a propasti propastmi. Po směru básnickových záměrů není třeba pátrat, snaha po neohraničené a neohraničitelné působnosti, neustálé hledání kontaktů duplicitních postřehů a splývání s okolím stanovuje neokázalé, ale nápadité oslovení: //Všichni//Dva//V duté zemi zapomnění//Hledali hlas//.

Tašo Andjelkovski nevede svou poezii žádnou imaginární filipiku, jednoznačně praktikuje příklon k polysémii, používá výrazů se zřetelně odlišným významem téhož slova, subjektivních náznaků a zámlk. Dodává tak neolštěným větám své poetiky plastičnost a pastelovou barvitost. Komplexnost sbírky navozuje zdání podvečerní jen úsporně osvětlené ulice, v níž všechny kontury zůstávají naprosto zřetelné.

Andlejkovski nehledá; to by bylo velice zjednodušené konstatování - (a pro básníka jeho kvalit žádný komplement) - protože hledat nemusí, dosáhl toho nejennějšího, blízkého vztahu ke čtenářům, s nimiž smysluplně brouzdá čirými potůčky od první sbírky, se zatvrzelým přesvědčením o správnosti nastaveného směru. Startovní čára a rovná dráha jeho tvorby je nemennou konstantou, bohatou na //štěpy// a //vřezy//. Nelze zpochybňovat jejich platnost, nelze přehlížet jejich neviditelná a přece přesvědčivá pozadí. Vytrvale rozplétají účelně koncipovaný //uzel ticha//. Uzel ticha, který netrouchnivá a zanechává po sobě mnohonásobnou ozvěnu.

POUTAVÍ POSEDLÍ

Permanentní posedlost, podložená neschopností vyrovnávat se rutinně s životním prostorem, obecnou nespokojeností s vlastními chybami i kompromisy, s absurdnostmi, které se stávají běžným úkazem, je vlastní většině stěžejních postav románu Lubomíra Macháčka POSEDLÍ (Togga, 2025, 500 st.).

Pohybují se v mechanismu technologického a komunikačního pokroku, který se stává v mnoha směrech usnadňujícím aspektem, zároveň však aspektem rušivým a obecně dosud niterně nepřijatým. Obtížně se s ním vyrovnávají i v hladině běžných problémů zejména starší generace. A pokud jde o pojem obecná nespokojenost, v historii republiky měla jen několik krátkých premis, po nichž se plíživě vloudilo rozčarování. Ta skutečnost tvoří v románu jakousi nepřilíh zřetelnou rovnoběžku s dějem. Nenechává protagonisty románu pouze vyčínat z peřejí, případně se v nich potápět, oni peřeje bezděčně, ale soustavě čerí.

Macháček si neusnadňuje situaci, vývoj událostí a modelování postav neprobíhá se stereotyp-

Spisovatel, básník, scenárista a literární kritik František Uher ve svém bytě v Havlíčkově Brodě

Foto: Ivo HAVLÍK

ní cykličností, totéž platí o dialogích, ty jsou pouhými nezbytnými činiteli, třebaže se obecně jeví jako okrajové. Životní příběhy jednoho každého jsou limitovány prostředím, věkem, zálibami, okolnostmi, vzájemnými vztahy a averzemi, v přímé konfrontaci se zájmy obecnými (penzion), někdy až hystericky vzdušnými vlnami soužití, bolestnými i komickými, tím vším se Macháček úspěšně prodírá jako skalní soutěskou, která ve skutečnosti skýtá značně omezený prostor.

V poslední době spousta romanopisců i povídkářů únikově zabředávala a stále zabředává do coronavirového období, využívá ho jako podhoubí, lacinou kulisu na mnohdy neúčelně nasvícené scéně, na které vyrůstají pokřivení nebo pokřivení vzdorující jedinci, a autoři by stejně dobře mohli epidemii nahradit obdobím sucha nebo zimní přestávkou ve fotbalových soutěžích. Pro Macháčka se skutečnost, kterou netřeba vypichovat ani bagatelizovat, stává stromkem zasaženým do pečlivě vyhloubené jamky.

Schopnost účelného, konkrétně motivovaného děje románu je jednou z jeho předností, od povídek ze specifického nadčasového prostředí až ke kriminálním povídkám z nedávných tvůrčích období. Nepřilíh často modeluje postavy svých příběhů jako jednoznačné oběti životního procesu, s nímž se nedovedou vypořádat, aniž by se stávaly nulovými elementy, lodíčkami unášenými s rozdílnou intenzitou osudem doby. Dává přednost jakési nadčasové neutralitě, vykreslování v rozličných pastelových barvách.

Tak, jak to v životě chodí. Nejsou ani ukazateli na automapě společenských teplot, poklesů či vzestupů, nejsou meteorology, nýbrž aktivními činiteli, podílejícími se na struktuře počasí a jeho výkyvech. Apolena Kulhavá, Zajíc, Plachá nebo Řička mají originální vlastnosti (setkáváme se s tím převážně v humoristické literatuře nebo v úsměvných pasážích odlišně orientovaných děl) – čtenář takové lidi zná pod jinými jmény, v odlišném prostředí, ale potkává je jako staré známé.

Čtivost románu podněcuje odrazy skutečných, třeba dosud jistou rouškou nejasností zahalených událostí, plus bohatý pardubický kolorit (Kašpar, Zelená brána, hotel Veselka). Macháčkovi jsou takové prvky konstrukcí stavby a zároveň aktivity pardubické literární historie. Povězte, od Smila Flašky přes před stoletím populárního Rosůlka a další prozaické, básnické i dramatické generace. K té autorské plejádě se připojuje s trvalou platností.

Rozhodně s rozsáhlým tvůrčím nadhledem, zcela nad rámec všemožně orientované, regionálně pojaté dokumentární tvorby. Není snadné vnímat a vybavovat si drobné nuance, udržovat v povědomí detaily při poměrně složité dějové lince. Postavy a události se prolínají, jedni odcházejí, druzí již stojí na prahu. Macháček se nesnaží dovést svoje hrdiny (jakož i pseudohrdiny) až k bezprostřední čtenářským sympatiím či averzím, neoslabuje tím zamýšlenou ústřední dějovou linku: Posedlost člověka žít a prožít život podle individuálních kritérií. Neoslabuje intenzitu vyprávění, nenarušuje nezbytnou míru autorské objektivitě a neutralitě.

Kritické prvky vycházejí z postav protagonistů, jejich intelektu, vyznáváných hodnot, euforické nebo traumatizující ctnosti a neduhy nevstřebávají, jak je to v literatuře poměrně standardní. Macháček stojí v řadě, ale zůstává svůj. Jeho „hrdinové“ se podílejí na formování a deformování vlastní minulosti, přítomnosti i budoucnosti, s nezpochybnitelnou, pouze náznakem limitovanou odpovědností, aniž by se tím stávali zápornými elementy. Neboť jeden každý je listem na lípě, klenoucím se ve společném údolí. Je vypravěčem, nestaví se do čela reků s mečem a štítem, symbol jeho tvůrčích vlastností a metod postavil románem Posedlí maják, nasvěcující paměť i očekávání, taková prostá vančurovská pole orná i válečná.

Disponuje k tomu potřebným tvůrčím ekvivalentem – dokáže rozlišovat, porozumět a chápat – odtud prýští i složitěji zašifrované metafory. Jeho tvůrčí pouť nevede kolem rozkvetlých sadů, prochází jimi, přechází z problematičtějších plánů do plánů stejně problematičtějších, ale pod hodnotným praporem vysoké umělecké kvality.